

Sterfte onder leden van de Katholieke Bond voor Ouderen in Noord Brabant tussen 1 maart en 16 april 2020.

5.1.2e 1,2, 5.1.2e 3,4, 5.1.2e 3, 5.1.2e 3, 5.1.2e 5,
5.1.2e 6

1. Afdeling Medische Microbiologie, Radboud Centrum voor Infectieziekten, Radboud universitair medisch centrum, Nijmegen
2. Regionaal Epidemiologisch Consulent, ABR Zorgnetwerk GAIN
3. Afdeling Infectieziektebestrijding, GGD Hart voor Brabant, Den Bosch
4. Regionaal Epidemiologisch Consulent, ABR Zorgnetwerk Noord-Brabant
5. 5.1.2e Wijnu, KBO-Veghel; 5.1.2e KBO-Brabant
6. Afdeling Interne Geneeskunde, Radboud Centrum voor Infectieziekten, Radboud universitair medisch centrum, Nijmegen
- 7.
- 8.
9. **Contactpersoon**
10. 5.1.2e
11. Afdeling Interne Geneeskunde, sectie Infectieziekten 5.1.2e
12. Radboudumc
13. Postbus 9101
14. 6500 HB Nijmegen
15. e-mail: 5.1.2e @radboudumc.nl
16. Telefoon: 024 5.1.2e
- 17.
- 18.

19. Introductie

20.

21.

22. In het epicentrum van de coronacrisis in Nederland, Noord-Brabant, zijn er veel sterfgevallen geweest onder ouderen, maar hoeveel exact is niet bekend, o.a. omdat er tot juni onvoldoende capaciteit was om iedereen met symptomen te testen. De door het CBS gerapporteerde oversterfte laat zien dat het landelijk om een relatieve oversterfte van 32% gaat met een oversterfte van 55% onder ouderen in Noord-Brabant.¹ In april 2020 werd in de GGD-regio Hart voor Brabant de relatief hoogste sterfte in verpleeg- en verzorgingshuizen gezien: de sterfte was toen bijna 4 keer zo hoog als gemiddeld.² Het is niet bekend wat de oversterfte is geweest onder thuiswonende ouderen.

23.

24. Op 3 juni 2020 zijn er 5977 overleden COVID-19 patiënten gemeld in Nederland, van wie meer dan 90% 65 jaar of ouder was.³ In dit artikel voor Onderzoek in het Kort beschrijven we gegevens uit de ledenadministratie van de Katholieke Bond voor Ouderen Brabant (KBO-Brabant), waarmee de sterfte tussen 1 maart en 16 april 2020 onder actieve en voor het overgrote deel thuiswonende ouderen nauwkeurig in kaart zijn gebracht en zijn vergeleken met de sterfte in dezelfde weken in de jaren 2017 tot en met 2019. Dit inzicht is interessant, omdat het een aanvullend perspectief biedt op de data van het RIVM (meldingen van overledenen met bewezen COVID-19), sterfte in verpleeghuizen (niet meer thuis wonende ouderen met veel co-morbiditeit) en de hierboven genoemde algehele oversterfte.

25.

26. KBO-Brabant is een actieve vereniging voor senioren die streeft naar een volwaardige deelname van senioren aan de samenleving.⁴ KBO-Brabant heeft ongeveer 125.000 leden en is daarmee de grootste vereniging in Noord-Brabant. De sterfte onder leden van KBO-Brabant geeft een beeld van de sterfte onder thuiswonende, actieve en daarmee (relatief) gezonde ouderen in Noord-Brabant.

Methode

Studiepopulatie

27. De leden van KBO-Brabant worden geregistreerd in een web-based ledenadministratiesysteem genoemd LeaWeb. Alle organisatieonderdelen van KBO-Brabant beheren in LeaWeb hun relaties. Voor dit onderzoek is alleen gebruik gemaakt van de data van de "Gewone leden" en "Ereleden".

In het vervolg zullen we deze groepen aanduiden als "Leden". Andere relaties zijn buiten beschouwing gelaten.

28. De structuur van de KBO is als volgt. De ongeveer 125.000 KBO-leden zijn onderverdeeld in 287 afdelingen. Als er binnen een gemeente meerdere afdelingen bestaan vormen deze samen een kring. De 58 Kringen maken weer onderdeel uit van de vier regio's die KBO-Brabant telt: regio Noordoost-Brabant, Midden-Brabant, West-Brabant en Zuidoost-Brabant.
- 29.

30. Dataverzameling

De sterfte in de periode 1 maart t/m 16 april is opgevraagd voor de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020. Dit komt voor 2020 overeen met week 10 tot en met week 16. Van alle KBO-afdelingen is het ledenaantal op 1 maart 2020 opgevraagd, alsmede de sterfte in de voorgenoemde periodes.

Het percentage sterfte is berekend per afdeling, en vervolgens opgeteld per KBO-kring en KBO-regio. Het aantal overledenen tussen 1 maart en 16 april 2020 is vergeleken met het aantal overledenen in dezelfde periode van 2017, 2018 en 2019 en als procentueel verschil weergegeven.

Aanvullend zijn ter vergelijking de aantallen COVID-19 patiënten van 70 jaar en ouder die bij de GGD gemeld zijn tussen 1 maart en 16 april 2020 opgezocht in het patiëntendossier van de GGD (HP Zone) voor de Veiligheidsregio Brabant-Noord. Deze regio komt ongeveer overeen met Regio Noordoost Brabant.

Resultaten

KBO-Brabant had op 1 maart 2020 in totaal 124.511 leden, waarvan 39% man. De gemiddelde leeftijd van zowel de mannen als de vrouwen was 77 jaar, en 57% van de vrouwelijk leden en 56% van de mannelijke leden was ouder dan 75 jaar. In de periode tussen 1 maart en 16 april 2020 zijn er in totaal 1006 KBO-leden overleden (Tabel 1). Van de overleden KBO-leden was 54% man. Dit is een toename van 73% ten opzichte van dezelfde periode in 2019 toen er 581 leden overleden en een toename van 106% ten opzichte van 2017 toen er 488 leden overleden. Ten opzichte van 2018, het jaar met een bijzonder heftig Influenzaseizoen, was er nog steeds een oversterfte van 54% (654 overledenen). Deze toename in sterfte varieerde tussen de regio's: in Midden Brabant en West Brabant was de toename 28 en 29% ten opzichte van 2019, in Zuidoost Brabant 63% en in Noordoost Brabant 131% (Tabel 1). In de meest getroffen regio, Noordoost Brabant was de oversterfte ten opzichte van 2017 192%, ten opzichte van 2018 134% en ten opzichte van 2019 131%.

Het percentage leden dat overleden is, is per KBO-kring weergegeven op een kaart met gemeentegrenzen aangezien de KBO-kringen daar grotendeels mee samenvallen (Figuur 1). Hierop is te zien dat de sterfte in Noordoost Brabant het hoogst was en dat de geografische verschillen grotendeels overeen komen met de aan de GGD gemelde COVID-19 sterfte per 100.000 inwoners per gemeente dd. 18 april 2020 (Figuur 2).⁵

Van de 13 KBO-kringen in de regio Noordoost Brabant varieerde de sterfte in zes weken van 0,5% van de leden in kring West Maas en Waal tot 2,1% in kring Meierijstad waar in zes weken tijd 151 leden waren overleden (Figuur 3a). In zeven van de 13 afdelingen van KBO-kring Meierijstad (totaal 7075 leden) overleed in zes weken tijd meer dan 2% tot zelfs meer dan 3% van hun leden (Figuur 3b). De procentuele sterfte voor de KBO-kring Uden, kring Bernheze en kring Boekel is weergegeven in Figuur 3b. Deze kringen zijn wat kleiner, met in totaal 3310 leden (kring Bernheze), 3129 leden (kring Uden) en 1018 leden (kring Boekel).

In de Veiligheidsregio Brabant Noord waren tussen 1 maart en 16 april 2020 in totaal 1.314 COVID-19 patiënten gemeld met de leeftijd 70 jaar en ouder, hiervan zijn er 487 (37%) overleden (zie Tabel 2). De sterfte onder de gemelde COVID-19 patiënten van 70+ in de gemeenten Meierijstad, Uden, Boekel en Bernheze was tussen 41% en 46%.

Discussie

Analyse van de ledenadministratie van KBO-Brabant laat zien dat in een aantal afdelingen er in een periode van slechts zes weken tijd meer dan 2%, met lokaal uitschieters tot zelfs ruim 3%, van hun leden zijn overleden. Dit patroon valt samen met de officiële sterfte gerapporteerd door het RIVM en illustreert de geografische verschillen in Noord-Brabant, maar benadrukt dat er ook onder actieve ouderen buiten verpleeghuizen in de gebieden met de hoogste incidentie van COVID-19 een aanzienlijke oversterfte is geweest op het hoogtepunt van de uitbraak in Nederland. Ook laat deze studie zien dat de oversterfte in de regio met de hoogste incidentie hoger is dan de oversterfte tijdens het heftige Influenzaseizoen van 2018.

Een beperking van deze analyse is dat het niet te achterhalen is hoeveel mensen daadwerkelijk aan COVID-19 zijn overleden, hoeveel daarvan PCR- of serologisch bevestigd zijn, hoeveel van deze personen opgenomen zijn geweest in het ziekenhuis en hoeveel leden een bepaalde co-morbiditeit hebben die de kans op overlijden aan COVID-19 vergroot. Echter, de sterfte tussen 1 maart 2020 en 16 april 2020 is afgezet tegen de sterfte in dezelfde periode in 2017, 2018 en 2019. In 2017 en 2019 was er sprake van een mild griepseizoen en in 2018 van een hevig griepseizoen en we zien in de regio Noordoost Brabant een sterke stijging in 2020 ten opzichte van alle jaren daarvoor waarvan een groot deel hoogstwaarschijnlijk door COVID-19 verklaard zal kunnen worden. Opvallend is dat in het westelijk deel van Brabant er een echte piek was in 2018 en daar in 2020 minder overledenen zijn dan in het oostelijk deel. In de Regio Noordoost-Brabant is er in 2017, 2018 en 2019 bijna geen verschil te zien terwijl de sterftcijfers in 2020 het hoogste waren.

Deze data geven mogelijk een onderschatting van het aantal sterfgevallen, omdat ten tijde van de dataverzameling (eind april 2020) mogelijk nog niet alle overledenen verwerkt waren in de administratie van KBO-Brabant. Tevens is er mogelijk geen compleet beeld van het aantal overlijdens bij de GGD, aangezien overlijden door COVID-19 niet meldingsplichtig is. Het zou interessant zijn om leeftijdsspecifieke CBS data over oversterfte te bekijken op gemeenteniveau voor de provincie Noord-Brabant en dit te vergelijken met deze bevindingen.

Concluderend geeft deze analyse van gegevens van de ledenadministratie van KBO-Brabant inzicht in de sterfte onder actieve en vaak nog relatief gezonde ouderen in de provincie Noord-Brabant die in bepaalde gebieden in Noordoost Brabant op liep tot een sterfte van meer dan 2-3% van het totale ledenbestand in een periode van 6 weken. Dit illustreert de grote impact die COVID-19 niet alleen in verpleeghuizen heeft gehad, maar ook in een populatie relatief gezonde ouderen.

Dankwoord

De auteurs bedanken 5.1.2e (GGD HvB) voor het maken van Figuur 1.

Referenties

1. Bijna 9 duizend meer mensen overleden in eerste 9 weken corona-epidemie. Centraal Bureau voor de Statistiek. Publicatie 15 mei 2020. Laatste geraadpleegd op 14 september 2020. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/20/bijna-9-duizend-meer-mensen-overleden-in-eerste-9-weken-corona-epidemie>
2. Sterfte onder bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen nu ook gedaald. Centraal Bureau voor de Statistiek. Publicatie 24-4-2020. Laatste geraadpleegd op 14 september 2020. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/17/sterfte-onder-bewoners-van-verpleeg-en-verzorgingshuizen-nu-ook-gedaald>
3. Epidemiologische situatie COVID-19 in Nederland Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu - RIVM 03 juni 2020, 10:00. https://www.rivm.nl/sites/default/files/2020-06/COVID-19_WebSite_rapport_dagelijks20200603_1034.pdf
4. Website KBO Brabant. <https://www.kbo-brabant.nl/>
5. Epidemiologische situatie COVID-19 in Nederland Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu - RIVM 18 april 2020, 10:00. <https://www.rivm.nl/documenten/epidemiologische-situatie-covid-19-in-nederland-16-april-2020>

Tabellen

31.

32. Tabel 1. Aantal leden per regio van KBO Brabant, en de sterfte tussen 1 maart en 16 april in de jaren 2017, 2018, 2019 en 2020.

33.

	Leden	Sterfte tussen 1 maart en 16 april in de volgende jaren:				% leden overleden 2020	% stijging in 2020 t.o.v. 2019
		2017	2018	2019	2020		
KBO-Brabant, vier regio's							
Noordoost-Brabant	37.410	156	195	197	456	1,22%	+131%
Midden-Brabant	22.934	98	115	108	139	0,61%	+29%
West-Brabant	24.527	87	132	108	138	0,56%	+28%
Zuidoost-Brabant	39.640	147	212	168	273	0,69%	+63%
Totaal	124.511	488	654	581	1006	0,81%	+73%

34.

Tabel 2. Aantal aan de GGD gemelde COVID-19 patiënten van 70 jaar voor de Veiligheidsregio Brabant-Noord en de vier gemeenten met de hoogste sterfte onder KBO leden.

	Aantal COVID-19 patiënten met leeftijd 70+	Aantal bij GGD gemelde COVID-19 overledenen met leeftijd 70+	Percentage overleden / COVID-19 meldingen van 70+
Veiligheidsregio Brabant-Noord	1.314	487	37%
Gemeenten			
Meierijstad	262	108	41%
Uden	123	57	46%
Boekel	39	16	41%
Bernheze	120	50	42%

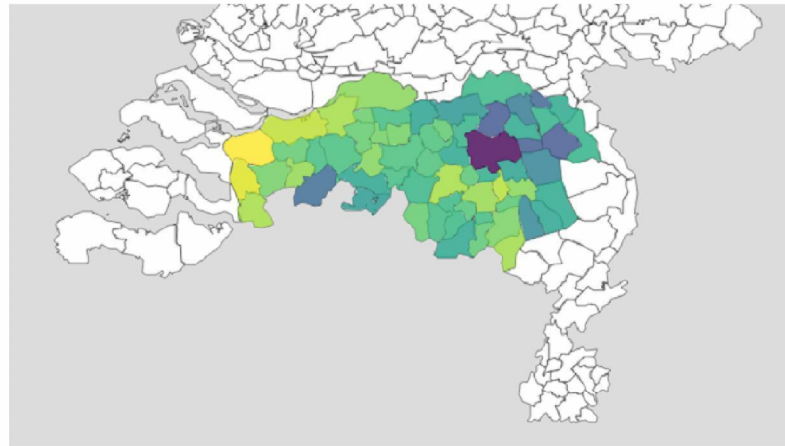
Figuren

35.

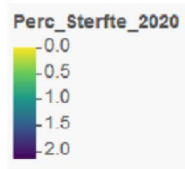
36.

37. **Figuur 1. Percentage sterfte onder leden van KBO Brabant tussen 1 maart en 16 april 2020.**

38.

39.

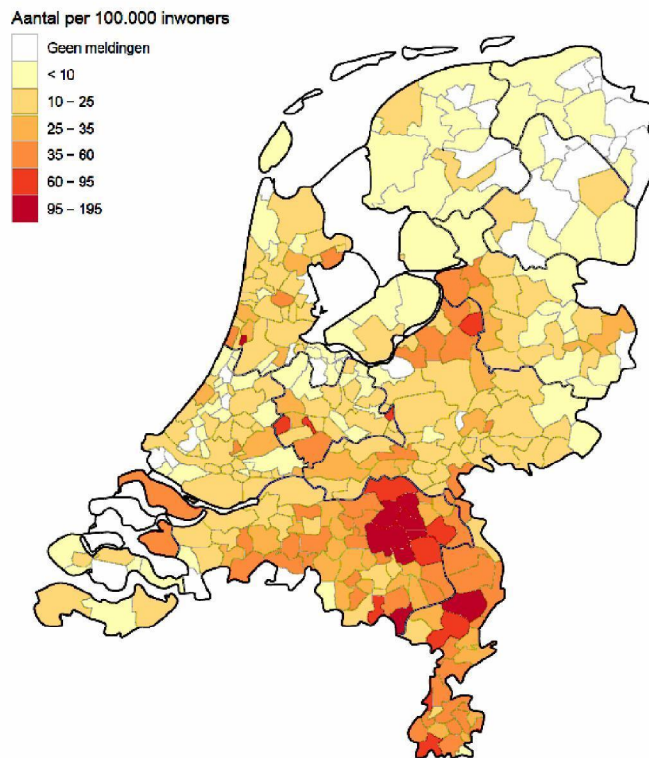

40.

41. *Het percentage overleden leden per gemeente, waarbij de gegevens van de KBO Kringen aan gemeenten in Noord Brabant gekoppeld zijn.*

42.

Figuur 2. Totaal aantal bij de GGD gemelde overleden COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente; epidemiologisch overzicht 18 april 2020.

43.

Legenda: Totaal aantal bij de GGD gemelde overleden COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente. Epidemiologisch overzicht 18 april 2020, gegevens bijgewerkt tot en met 18-04-2020 10:00u.⁵

44.

45.

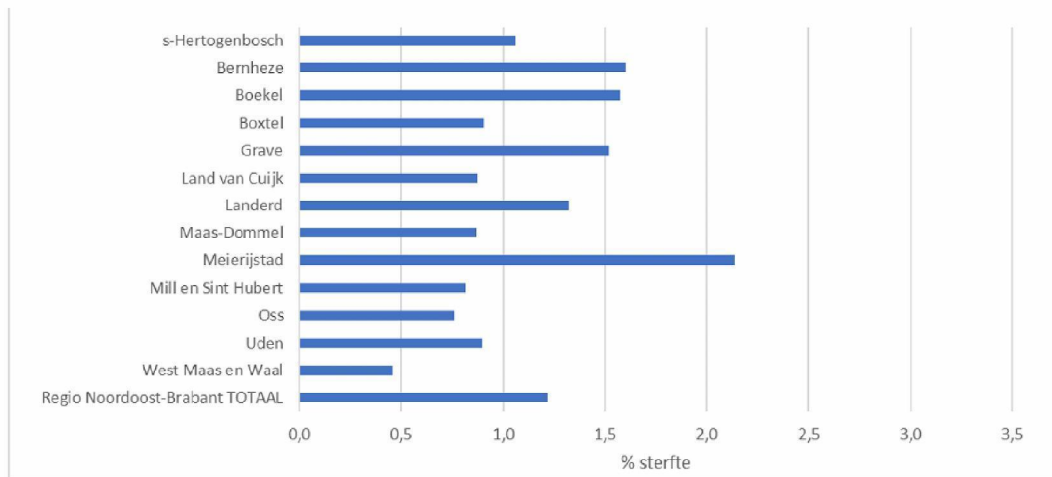
46.

Figuur 3 – Sterfte in de KBO kringen van regio Noordoost Brabant (3a) en in de KBO afdelingen van kring Meierijstad, kring Uden, kring Boekel en kring Bernheze (3b).

47.

48. *Figuur 3a – Percentage sterfte per KBO ring in de regio Noordoost Brabant (totaal 37.410 leden) tussen 1 maart en 16 april 2020.*

49.

50.

51.

Figuur 3b. Percentage sterfte per KBO afdeling van kring Meierijstad (totaal 7.075 leden), kring Uden (totaal 3129 leden), kring Boekel (totaal 1018 leden) en kring Bernheze (totaal 3310 leden) tussen 1 maart en 16 april 2020.

52.

